

Praktisch beheer Droomgaard

Januari 2026

Bij het beheer en onderhoud komen regelmatig praktische vragen voorbij waar we even over in gesprek zijn, iets wel of niet doen, en de volgende keer hebben we het er nog eens over en doen vervolgens iets niet of wel. Als bestuur hebben we najaar 2025 bekeken hoe we daar meer helderheid kunnen geven. We gaan hier wat uitgebreider in op vragen rond bemesting, en vervolgens komen nog wat praktische zaken aan de orde. De verschillende blokjes zetten we als achtergrondinfo op de website.

Heeft een voedselbos voedsel nodig?

We hebben het dan over NPK, stikstof, fosfor en kalium, over kalk en over sporenelementen. Een voedselbos is niet zo behoeftig als een akker, er wordt immers per jaar maar een paar honderd kg/ha hoogwaardig product geoogst. Terwijl dat op een mais-of aardappelveld het 100-voudige kan zijn... Idealiter onderhoudt het voedselbos zichzelf, en soms kunnen we misschien een handje helpen, maar wel met mate en met aandacht voor de specifieke omstandigheden. We hebben van diverse bronnen gebruik gemaakt, maar vooral van het 'Praktisch Handboek Voedselbossen' van Martin Crawford.

Stikstof

Stikstof is belangrijk voor de volumegroei, bladvorming etc. In Drenthe is de depositie (uit de lucht naar de grond) op vlak land ongeveer 20 kg stikstof per ha ($20 \text{ kg/ha/j} = 2 \text{ g/m}^2/\text{j}$). In bebost gebied kan dat oplopen 40 kg/ha/j, omdat bomen extra stikstof uit de lucht vangen. Voor de Droomgaard zouden we een depositie van 30 kg/ha/j kunnen aanhouden. Crawford gaat voor hoogproductieve gewassen (denk aan fruitbomen, notenbomen, hazelaars, zwarte bes en kruisbes, bramen) uit van een behoefte $8 \text{ g/m}^2/\text{j}$ (op de boomspiegels, dus niet 80 kg/ha over het hele areaal) en voor laagproductieve gewassen (krentenboompje, meidoorn, kers, vlier, aalbes, framboos) ca $2 \text{ g/m}^2/\text{j}$ op de boomspiegel.

Grofweg kun je zeggen dat er op de Droomgaard geen stikstoftekort is, hoogstens een verdelingsvraagstuk. Er zijn stikstofbindende planten (elzen, klaversoorten, wellicht ook o.a. olijfwilg inzetten).

Daarom geven we geen aanvullende stikstofbemesting, we gaan wel door met het verrijken van de boomspiegels met gemaaid gras, gesneden smeerwortel, snoeiafval, blad en wellicht gehakseld hout (met mate).

Fosfor

Fosfaat is essentieel, met name voor productie in de plant van eiwitten en dergelijk. Het hecht goed aan bodemmateriaal en wordt bij bescheiden onttrekking door een gezonde bodem nageleverd. Op akkers is fosfaatuitputting vaak een probleem, in een voedselbos niet zo snel. Wat helpt is dat diepwortelende planten zorgen voor fosfaattransport naar de bovengrond en daarmee ook voor beschikbaarheid voor minder diep wortelende planten. Fosfaatbemesting zou in beginsel kunnen met kunstmest of met 'biologisch' beendermeel of hoornmeel.

Voor de Droomgaard heeft aanvullende fosfaatbemesting momenteel geen prioriteit.

Kalium

Is belangrijk voor de kwalitatieve groei, knopvorming, bloesem, vruchtzetting, droogteresistentie etc.. In tegenstelling tot fosfaat spoelt kalium wel uit naar het grondwater, zeker in verzurende omstandigheden met weinig buffering door klei-achtige mineralen.

Met een tekort aan kalium krijg je kwijnende planten met slechtontwikkelde bloesem en vruchtzetting. Zoals we op de Droomgaard her en der zien.

Patentkali wordt gewonnen in de Franse kalimijnen en bevat naast kalium ook een flinke portie magnesium (belangrijk voor bladgroenvorming). Het is toegestaan voor de biologische landbouw.

Voor de is professionele productie-fruitteelt en boomgaarden wordt in april een jaarlijkse gift van ca 1,7 kg K/100 m² (= 5 kg patentkali) geadviseerd. Crawford hanteert een wat lagere waarden, 1 kg K/100m² voor hoogproductieve bomen en struiken, en 0,3 kg K/100 m².

We geven in het voorjaar van 2026, 2027 en 2028 een bescheiden bemesting met patentkali op maat voor diverse bomen en planten. De kosten zijn laag, schaden doet het niet, steekproefsgewijze vergelijking met een deel wel en een deel niet is waarschijnlijk te omslachtig. Daarna evalueren.

Praktisch betekent dat voor een flinke appelboom (10 m² boomspiegel) een theekopje, en voor bessenstruiken, druiven etc een eetlepel per plant. Ga uit van 200 bomen (ook de noten en de tamme kastanjes, hazelaars) a 100 gram komen we op 20 kg K oftewel 60 kg patentkali per jaar.

Kalk

Kalk is als zodanig geen meststof maar gaat de verzuring van de grond tegen. In een zandige veengrond met een aanzienlijke belasting met verzurende componenten (stikstofdepositie) zoals de Droomgaard verwacht je wel verzuringsgevoeligheid. Een beperkt aantal soorten (o.a. blauwe bes) houdt van zure grond (pH <6), de meeste vinden het prettiger qua opname van voedingsstoffen en water bij een pH rond 7).

Als je op zandig venige grond met kalk de pH een half puntje omhoog wilt krijgen en houden zit je snel op een jaarlijkse gift van ca 1 ton/ha. Elk jaar weer. Denk aan zeeschelpenkalk in big bag voor ca € 400 /ton.

Voordat je zoiets onderneemt moet je een beeld hebben van de zuurgraad en evt de buffercapaciteit, en je moet weten voor welke planten/bomen dat specifiek wilt inzetten. Meten is weten.

We gaan begin 2026 pH-metingen en bodemsamenstellingsonderzoeken uitvoeren. Daarna besluiten we of we gedurende enkele jaren in de winter specifieke bomen of deelgebiedjes gaan bekalken. Praktisch kun je denken aan enkele kg's per boom, of enkele tientallen kg's per deelgebiedje, totaal een paar honderd kg per jaar.

Sporenelementen

Naast bovenstaande NPK, magnesium en kalk is er nog een wereld aan sporenelementen. Het is moeilijk te bepalen wat een aanvullende bemesting met een goede bron van sporenelementen, zoals bijvoorbeeld lavameel, oplevert. Het is wel zo dat onze bodem sporenelementen niet vanzelfsprekend vasthoudt, en dat maakt extra inzet hierop niet onlogisch. Misschien hebben we er baat bij, schaden doet het niet. Dat gebeurt nu al bij de walnoten op initiatief van Anke.

Leveranciers van lavameel adviseren een m³ per ha (voor zeg € 300), jaarlijks.

We willen het huidige lavabeleid serieus in standhouden met een inzet van één tot enkele kg's per boom, verdeeld over de hele boomspiegel, en dan voor enkele tientallen waardevolle/bijzondere bomen.

Beheer en onderhoud

Hoe gaat het verder met het gras en de boomspiegels?

Crawford gaat uitgebreid in op het belang van boomspiegels. Heel kort: Daar waar zonlicht op de bodem komt en regelmatig wordt gemaaid (of gegraasd in de natuur) is gras de winnaar. Dat leidt tot een prettig resultaat voor de entree van de Droomgaard, de zitplek annex kampeerplek en de doorgaande paden op zonnige plekken. Zeker als het maaisel vervolgens wordt afgevoerd naar een boomspiegel. Het gras verschaalt en wordt makkelijker te maaien. Daarbij ontstaat nog enige ruimte voor bloemen en andere planten.

Op de andere zonnige plekken wordt het gras extensief gemaaid, dat wil zeggen laten doorgroeien zeker tot in juni en daarna met de zeis maaien en maaisel afvoeren (naar de boomsoiegels), en dan in augustus of september nog een keer. Bijvoorbeeld bij de walnoten (buiten de boomspiegels) Daar ontstaat ruimte voor bloemrijk grasland. In alle gevallen gebruiken we een deel van de stikstof die hier in de planten zit als extra stikstofgift voor diverse boomspiegels.

We gaan duidelijk aangeven op kaart en in het veld (met liggende stammen en staken?) welk deel intensief en welk deel extensief gemaaid wordt.

De kastanjelaan is een doorgangsroute met schaduw. Daar ontwikkelt zich een diverse schaduwvegetatie met kruipend zenegroen, klimop, maagdenpalm etc. Ten koste van het gras dat daar ook nog steeds groeit. Als daar veel gemaaid wordt, dan wordt die ontwikkeling verstoord, het gras wordt dan teveel geholpen. Tegelijk is de kastanjelaan onderdeel van de 'doorgaande route' vanaf de entree, die we wel begaanbaar willen houden als onderdeel van een 'rondje Droomgaard'.

Daarom willen we dit laantje minder intensief te maaien, 1 of max 2 maaibreedtes, en gerust af en toe overslaan.

Een andere manier die Crawford noemt om boomspiegels te ontwikkelen is door middel van afdekken. Anke heeft met karton al wat geëxperimenteerd, we kunnen dat ook nog met folie (die we nog hebben liggen) op een paar plekken uitproberen.

We gaan in 2026 een paar experimenten starten met de voorbereiding van boomspiegels met behulp van de folie die we nog hebben. Dat betekent op 1 tot 3 plekken opstarten en daarna ook onderhouden.

Wat doen we met bijzondere en nieuwe bomen?

Er zijn meerdere markante bomen die zich mooi ontwikkelen, en die wellicht wat extra aandacht kunnen krijgen, qua boomspiegel en verdere verzorging, denk aan de tulpenboom (bij het werkschuurtje), de persimoon (in de hoek bij het begin van het fietspad) en de hartnoot (in de hoek bij de weg en het diepje). Er is ruimte voor meer bomen, maar wel selectief, ze moeten wel wat toevoegen en bij voorkeur op voorhand een passende plek.

We gaan markante bomen nog wat accentueren met aandacht voor de boomspiegels, en eventueel de ontsluiting, ruimte, naambordjes e.d. en ook met mulch en bemesting.

Verder maken we een lijst maken van wensbomen struiken en onderbegroeiing, zo mogelijk met een geschikte/beoogde locatie.

Wat doen we met bomen die ons in de weg staan?

Crawford maakt duidelijk dat een voedselbos op onze breedten geen uitontwikkeld bos kan zijn maar eerder een halfopen parklandschap moet zijn. Omdat de zoninstraling te laag is om op onder een dichte bladerkroon nog veel andere soorten tot hun recht te laten komen. Dat betekent ruimte en licht geven aan de bomen die je wilt behouden, en voorkomen dat alles dichtgroeit. Waarbij je wel moet beseffen dat bijvoorbeeld een diepwortelende eik of els vanuit de ondergrond voedingsstoffen omhoog kan brengen die anders buiten bereik zouden blijven voor 'aantrekkelijker' bessen- of frambozenstruiken. Opkronen, knotten en snoeien zijn dan instrumenten die je bij voorkeur toepast voordat je besluit om een gezonde boom weg te halen.

Daarom gaan we als gezonde bomen die 'in de weg staan' eerst serieus te checken of ze toch hun goede werk kunnen blijven doen, eventueel door opkronen, snoeien of knotten in de loop der tijd. Restmateriaal gaat dan bij voorkeur naar de boomspiegels.

Er staan ondertussen best veel dode en stervende kastanjabomen. We oogsten in het algemeen meer tamme kastanjes dan we op kunnen, dus bijplanten is voor de opbrengst voornamelijk niet noodzakelijk. Vraag is of je het laantje als landschapselement intact zou willen houden en eventueel andere soorten terugplanten? Bijvoorbeeld amandelbomen (mooie boompjes, interessante opbrengst, wel gevoelig voor verdrukking door tamme kanstanjes)?

We kiezen er voor om een enkele markante dode kastanje te laten staan, en de rest op te ruimen als er een concrete bestemming is voor het dode hout (bv voor mulch bij boomspiegels). En per keer te beoordelen of er op een vrijkomende plek voldoende ruimte is voor herplant van een andere boom, of dat het gat vanzelf gevuld wordt door de andere kastanjabomen.

Wat doen we met vrijkomend snoeihout en de takkenrillen?

We hebben inmiddels best veel takkenrillen en het worden er steeds meer. In dat opzicht is de Droomgaard in elk geval erg productief. Maar we plaatsen het steeds op plekken waar we de voedingsstoffen niet direct nodig hebben. Een deel van die productie – van wilgentakken, hazelaars, tamme kastanje, beukenhaag etc zouden we goed kunnen gebruiken voor mulchen - bodemverbetering onder de boomspiegels. Goed voor structuur, stikstof en mineralen voor de fruit- en notenbomen. Maar het moet geen rommeltje worden en niet hinderen bij de oogst en andere activiteiten. Dat betekent bij voorkeur kortgeknipte takken en twijgen met blad in een dunne laag/ring opbrengen op boomspiegels. Grove staken en stammen kunnen alsnog in takkenrillen of randafwerking gebruikt worden. Staken zouden ook goed gehakseld kunnen worden, en dan als snippers worden opgebracht.

We gaan systematisch meer fijn (geknipt) snoeimateriaal gebruiken voor boomspiegels bij fruitbomen en struiken.

En we gaan verkennen of het gebruik van een hakselaar voor ons interessant kan zijn, qua logistiek, kosten en veiligheid.

Wat altijd goed en leuk is, is om regelmatig een groter of kleiner vuurtje te stoken en er na afloop op letten dat de as wordt verdeeld over de boomspiegels. Een handschapje as vormt door het hoge kaliumgehalte (potash = potassium) en andere mineralen een serieuze aanvulling op de patentkali van voorstel 3.

H Wat doen we met de coniferen op landje 2?

We hebben afgesproken om vooralsnog niets te doen met Landje 2. We weten dat de coniferen weinig ecologische waarde hebben. Maar ze vormen wel een schuil- en rustplaats voor wild en vogels. We weten ook dat ze mettertijd omvallen en problemen voor het waterschap kunnen veroorzaken.

We gaan en beknopt saneringsplan maken voor de coniferen op Landje 2, dat op termijn opgepakt kan worden. Denk aan opruimen, afvoeren, gebruiken als mulch voor boomspiegels of bv gebruiken als barrière naar het diepje.